

Azərbaycan Xaricdən Necə Görünür

Betti Bleyer Baş Məqalə

Mənbə: Azerbaijan International jurnalı - Aİ, 10.1 (Yaz 2002)
© 2003. Azerbaijan International

Dünya artıq çox dəyişib—indi İnternet və e-mail adında şeylər var. Bəzən heyrətlənirəm ki, bir neçə il texnologiya xaricdə Azərbaycan haqda təsəvvürün dəyişməsinə bu qədər təsir edə bilməmişdir və bu mövzunu biz bu nömrəmizin əsas mövzusu etmişik.

Bu gün Azərbaycanda keçmiş Sovet İttifaqının ölkələrinin hər birində olduğundan daha çox mobil telefon var. Mobil telefonlar demək olar ki, hər yerdədir. Burada mobil telefona malik olmaq zənginlik əlaməti sayılır;

hətta bir çox məktəb uşaqlarının da mobil telefonu var. Bu gün Azərbaycanda xariclə əlaqə çox tez asandır, lakin bir neçə il əvvəl vəziyyət tamamilə fərqli idi.

Mən Bakı ilə danışmaq üçün dəfələrlə nömrəni yığdığımı xatırlayıram. Bir dəfə hətta mənim buna bir saatdan çox (ən azı 50 dəfə nömrəni yığdım) vaxtım gedib. Amma bu zaman uğurum da çox uzun çəkmədi. 3-4 dəqiqədən sonra danışq kəsildi. Bu həmin illər üçün adi hal idi.

Və 1994-cü ilin sonunda Bakı beynəlxalq telefon kodları—98 və 92 prefiksləri yaradıldı. Xaricə zəng etmək üçün Bakıda operator ilə əlaqə saxlamalı və zəngin vaxtını təyin etməli idin, çünki qiymətlər həddən artıq yüksək idi. Los Ancelesə zəngin bir dəqiqəlik qiyməti 6\$ dollar idi.

FAX əsri elə də yararlı olmadı. Bakını birləşdirən xətlər inanılmaz dərəcədə zəif idi. Bizim işimizdə hədsiz önəmli olan çap olunmuş mətnlər faks edilərkən bulanıq olurdu. Faks etdikdən sonra mütləq zəng edib faksın çatdığını yoxlamalı idik.

Sonra bu fəvqəladə ixtira olan elektron mail yarandı. Və həyatımızda inqilab baş verdi. Bu 1996-cı ildə bizə gəlib çatdı. Ona qədər isə biz hər dəfə Bakıya məqalələri gətirmək üçün gedirdik və kasetlərlə, qeydlərlə dolu diplomatik poçta bənzər çemodanları özümüzlə geri gətirirdik. Biz bilirdik ki, biz hər hansı bir məqaləni daha dərinləndirən araşdırmaq imkanına malik deyildik.

Bu gün e-mail vasitəsilə bizim Bakıda işləyən əməkdaşlarımız hətta jurnalın çapa verilməsinə bir saat qalmış dəfələrlə detalları və yazıların dəqiqliyini yoxlayıb bizə göndərir. Mən mailin İş yükünü azaltması fikri ilə razı deyiləm, amma o keyfiyyət və etibarlılıq baxımından böyük köməkdir.

Jurnalımızın “Azərbaycan Xaricdən necə görünür” adlı nömrəsi üçün biz Los Ancelesdə oturub bütün dünya ilə əlaqə yaratmağa cəhd eddik. Və bu belə də oldu. Biz siyahımızda olan ünvanlara e-mail göndərdik və onlardan bizə Azərbaycanla bağlı öz düşüncələrini söyləməyi xahiş etdik. Cavablar bizi xeyli təəcübləndirdi. Coğrafi cəhətdən çox fərqli regionlarda yerləşən ölkələrdən—Yaponiya, İndonesiya, Danimarka, İsveç, Norveç, Polşa. Macarıstan, Niderland, Fransa, Almaniya, Birləşmiş Krallıq, ABŞ, Kanada, Braziliya və Avstraliyadan məktublar aldıq. Azərbaycanda yaşayan azərbaycanlılar da bizə məktub yazdılar. Cənubi Azərbaycandan olan (İran) və bütün dünyaya səpələnən azərbaycanlılar da bizə cavab yazdılar. Eyni zamanda Azərbaycanda olmuş əcnəbilərdən də məktublar aldıq.

Xarici dünyanın Azərbaycan haqqında biliklərinin demək olar ki, çox böyük hissəsi İnternet və e-mail vasitəsilə əldə olunub. Bir neçə il bundan əvvəl, 1991-ci ilin sonlarında Azərbaycan müstəqilliyini əldə etdiyi zaman çox az adam bu ölkənin mövcudluğundan agah idi. Hətta çox az adam onun adını doğru tələffüz edə bilirdi. Lakin bu vəziyyət dəyişməyə başlayıb. Bizim internet sahifəmiz olan “AZER.com” da Azerbaijan International jurnalının məqalələri arxivləşdirilib və bu məkan ayda 120 min istifadəçiyə xidmət etməklə dünyada Azərbaycan haqqında məlumata malik olan ən geniş internet sahifəsidir.

Əslində Azərbaycan tarixin belə bir nadir anında müstəqillik qazandığı üçün xoşbəxtdir. Azərbaycan gəncliyinin isə xüsusilə bəxti gətirmişdir. Onlar dünya ilə əlaqələr yaratmağa can atırlar və yeni texnologiyaları alqışlayırlar (və bunun üçün tələb oluna ingilis dilini də)

1991-ci ildə dövlət kiril əlifbasının latın əlifbası ilə əvəz etməyə ehtiyac duyduğu zaman, İnternet və e-mail bu qərarın xeyrinə işləməyə başladı, belə ki, oxucular yazıları yeni şriftlərlə pulsuz çap edə və oxuya bilərdilər.

Siyasi məsələlər barədə araşdırmalar, öz ölkələrinin gələcək inkişaf istiqamətləri barədə müzakirələr və axtarışlar aparan Azərbaycan gəncliyi İnternetdə bunun üçün xüsusi qrup yazışmaları yaradır. Qarşılıqlı əlaqələrin tezliyi aktivistlərdən ibarət yeni bir nəslin formalaşmasına gətirib çıxarıb, belə ki, gənclər onların Sovet tərbiyəsi almış valideynlərinin bilmədiklərini aşkar edirlər: fərqlər dəyişikliklər edə bilirlər. Dəyişikliyə nail olmaq üçün o qədər də böyük bürokratiyaya ehtiyac yoxdur.

Son 5 ildə Azərbaycan barəsində çox hissəsi azərbaycanlı olmayan şəxsər tərəfindən doktorluq dissertasiyaları yazılıb. Yenə də, e-mail lazımı və doğru məlumatın əldə edilməsində mühüm rol oynayır.

Daha bir anlayışı qeyd etmək lazımdır. İranda yaşayan azərbaycanlılar (hesablamalara görə onların miqdarı 25-30 milliyon arasındadır və bu Şimali Azərbaycanın əhalisindən 3 dəfə çoxdur) da dünya ilə əlaqə saxlamaq üçün İnternet və e-maildən istifadə edirlər. Bu inkişaf təqdirəlayiq bir haldır. Bu prosesdə onlar özlərinin Azərbaycanlı mənsubiyyətinə daha dərinləndirirlər və qiymətləndirirlər. Onlar əlifba ilə bağlı məsələləri müzakirə etməyə və hətta bəziləri (xüsusilə də xaricdə yaşayanlar) İranın rəsmi ərəb əlifbasının yerinə Azərbaycan Respublikasının qəbul etdiyi Latın əlifbasını istifadə

etmək barədə açıq müzakirələr aparmağa başlayırlar. Belə bir dəyişikliyi aparılmasını sürətləndirən amil isə İnternet və e-mail də həmin əlifbanın istifadəsinin asan olmasıdır.

İranda yaşayan Azərbaycan gənclərinin bəziləri bizə yeni meyllər və özlərinin mədəni dərkətmələri barədə yazmışdılar. Biz bu məqalələr üzərində İşləyirdik, lakin ABŞ prezidenti Corc Buş özünün bədnam nitqində Şimali Koreya, İraq və İrani “şər oxunu” təşkil edən dövlətlər adlandırdıqdan sonra yazışmalarımız kəsildi.

Təəsüf ki, tələbələr geri çəkilməyi üstün tutdular, çünki öz adlarının və ideyalarının Amerikanın nəşr etdiyi bir jurnalda çap olunmasını istəmədilər. Şübhəsiz, Buşun nitqi İranda yaşayan azərbaycanlıların həyatına mənfi təsir göstərdi, çünki bu cür ittihamlar təbii reformasiyada olan intellektual hərəkəti ləngidir və əks təsir yaradır. Bu cür bəyanatlar siyasi nəticələr doğurur və daha liberal liderlərin fəaliyyətindən qaynaqlanan proseslərə zərbə vurur. Sonda qeyd edək ki, bizim müşahidələrimizə görə ABŞ admistrasiyası tərəfindən edilən belə bəyanatlar yalnız İranda deyil, bütün regionda demokratikləşmə və inkişaf proseslərini ləngidir. Belə sözlər yaxşı olar ki, deyilməmiş qalsın.

Veb direktor: Betti Bleyer

Tərcümə etdi: Aytən Əliyeva

Yoxladı: Aynurə Hüseynova

Veb üçün hazırladı: Aydan Nəcəfova

AZERİ.org-a qoyuldu: Dekabr 2004